

TABULARI YIKARAK
YASAKLARI HIÇE SAYARAK

SAYI 5

FEMINERVA

3 AYLIK FEMİNİST DERGİ

5 TL

KIŞ
2019

DOSYA
DUVARLAR
SINIRLAR
TUTSAKLIKLAR

4-5 - Komedyanın Kadınları -Hande Ortaç**6-7 - Feminizm Yüzünü Sınıfa Dönüyor -Meral Çınar****8-9 - "Birlikte Olursak Dünyayı Değiştirebiliriz"**
-Berlin Kadın Grevi komitesinden Johanna ve Hannah ile hemhal**10-11 - Birkaç Cesur Güçlü Kadınla Değişti Her Şey -Tilbe Saran ile hemhal****12-13 - Ataerki: Bir Kavramın Feminist Yeniden İnşası* -Melda Yaman****14-15 - "Yayinevi Kapanabilir Ama Kadınlar Yazmaya Devam Eder" -Ayizi Kitapevinin kurucuları İlknur Üstün ve Aksu Bara ile hemhal****16-17 - Kadınlar Bir Arada Daha Güçlü -Arzu Küçük****18-19-20 - Yerelse Eşit ve Özgür Yönetimse Kadınlarla Herkes İçin -Deniz Uslu****20-21 - Kadının Temsili Kadındır -Gizem Işık****22-23 - Türkiye'de Cinsel Taciz Mücadelesinin Tarihsel Arka Planı -Büşra Üner, Merve Körükçü, Çağrı Güner****24-25 - Aleviliğin Özgür Kadınla Buluşması -Sema Doğan****26-27 - Başka Bir Futbol Mümkün -Dilan İpek****28-29 - Bir Erasmus Deneyimi: Kendime, Kadınlara ve Yeni Yollara... -Aylin Özcan****30-31 - 25 Kasım'a Yönelik Müdahale ve Kadın Mücadelesinin Son Yönelimleri**
-Selda Kondakçı**32-33 - Başka Bir Pornografi Mümkün Mü?**
-Tuğba Kara**34-35 - Sahne Peruz Hanım'ın -Karagöz Oynatıcısı (Hayalî) Sibel Tomaç ile söyleştik****36-37 - Roma: Gerçek Bir Kadın Filmi -İpek Yüksek****38-39 - Sürdürülebilir Bir Yaşamın Var**

Edicileri: Kadınlar -İpek Karanfil

40-41 - "Kadınlar Grevi Müthiş Bir Dönem Olarak Hatırlıyor" -Feryal Saygılıgil ile "Bir Kadın Grevi" kitabı üzerine söyleştik**42-43-44 - Önden Buyurun Lütfen -Necla Akgökçe****Dosya: DUVARLAR SINIRLAR TUTSAKLILIKLAR****46-47 - Biz O Duvarları Çarpa Çarpa Yıkacağız**
-Hatice Göz**48-49 - Gündelik Olanın Eleştirisi -Buket Karaçaylı****50-51-52 - Sınırlar, Göç ve Kadın -Neşe Özgen****52-53 - Yüklerin Kızları Önümüzde Yıkılması Gereken Bir Duvar Var! -Gözde Çelik****54-55 - "Yürürken Birlikte Öğreneceğiz"**
-Ekmekeci ve Gül'den Sevda Karaca ile söyleştik**56-57 - Öncü bir kadın portresi: Rosa Luxemburg**
-Perihan Koca**58-59 - BENİM FEMİNİZMİM -Derleyen: Dilan İpek****60-61-62 - Sabaha Karşı Rüyası -Elif Demirel****63- Heybemiz - Tuğba Kara**

Ülkenin üç yanı denizlerle dört yanı krizlerle çevrili. Ensemize yapışmış bir ekonomik kriz var şimdi yaşamlarımızın orta yerinde.

Üzerine dönen espriler bir yana, ciddi bir soğan patates meselemiz var. Altın değerinde hani. En çok buradan anlıyoruz krizin yakıcılığını. Ve kendini yakan işsizlerden, uzun iş kuyruklarından...

Zamlar öyle bir hal aldı ki bir gece önce bıraktığımız gibi bulamıyoruz hiçbir şeyi.

Varsilla yoksul arasındaki uçurum derinleştikçe, çanlar egemenler için daha trajik ve korkutucu çalmaya başlıyor. İktidar sürekli seçimlerle, yapay gündemlerle oyalamaya çalışsa da her şey çınçıplak ortada.

Hal böyle olunca karşı çıkışlar artıyor. Irılı ufaklı eylemler, grevler her yere yayılıyor. Ve iktidar, bu ateşin onu saracağını biliyor. Şiddeti, baskıyı arttırarak kurtulmaya çalışıyor.

Ne yana dönsek eril iktidarın temsilcileri, minyatürleri sopa gösteriyor. İçimizden dışımızdan duvarlar yükseliyor.

Zor zamanlar. Dışarıdayken bile aynı his: Caddeler duvar, okul duvar, işyeri duvar... Korkunun duvarları. Hepimiz yalnızız bu sınırlar içinde. Biliyoruz. Duyuyoruz.

Hissediyoruz. Ardı var at tutsak zamanların.

Bir duvarın ne kadar yüksek olduğunu, onu aşmak istediğimizde anlıyoruz.

Biz de istedik ki bu sayıda duvarları alalım karşımıza. Sınırları. Engelleri. Büyük sandığımız küçük tepeleri. Başkalarının çizdikleri bir yana, kendi elimizden çıkanları...

Karşına almak bir adımdır çünkü. Görmek. Kavramak. Varlığını kabul etmek. Ve böylece uzanmak ardına bu zor günlerin.

Yapabiliyorsak bir büyük gedik açmak. Oluyorsa eğer çentik atmak. Ama üstüne yürümek her şekilde. O duvara çarpsak bile bir iz bırakmak; belki sonrakilere...

Bu sayı, duvarın ardını, çitlerin ötesini isteyen kadınlar için biraz. Biraz hepimiz için. Bu zamanlarda, duvarlar var ama ötesi de var elbet diyebilme cesareti için...

Ve geçen sayımızın arifesinde, uydurma sebeplerle aramızdan alınan kız kardeşimiz Hatice özgürlüğüne kavuştu. Bu sayı bizlerle olması içimize su serpiyor bir nebze olsun... Onun kaleminden okuyacağımız duvarların nasıl aşılabileceğini ve erkek egemen düzeni batırana kadar mücadelemizin yollarını adımlamaya devam edeceğiz.

Keyifli okumalar.

Komedyanın Kadınları

Geçtiğimiz ay Türkiye tiyatro ve sinema tarihinin önemli komedyenlerinden biri olan Aysen Gruda hayatını kaybetti. Komedinin ve komedyenin cinsiyetinin sıkça gündeme geldiği ve tartışıldığı bir dönemde bu kayıpla ortaya çıkan ve paylaşılan toplumsal üzüntü, tartışmaların ne kadar da yersiz olduğunun bir kanıtı gibiydi.

Tüm adaletsizliklere ve çarpık düzene derin bir eleştiriyi barındırdığı için komedi ve bir tür olarak komedyenler, her zaman önemli bir mücadele alanı. O sebeple köşe başlarının egemen söylem tarafından tutulmuş olması da şaşırtıcı değil. Tüm engellemelere karşı kadınların burada önemli bir varlığı olduğu da yadsınamaz bir gerçek. Bu alandaki kadınların izini, tarihteki ilk kadın komedyen karakterlerinden birkaç örnekle sürelim istedik.

Hem komik hem kadın olmak mümkün mü?

Aysen Gruda, Türkiye'nin sahnedeki ekrana, tek seçenekli siyaset dünyasından çoktan seçmeli fırsatlar dünyasına ve buna mukabil siyah beyaz bir görüntüden çok renkli bir hayata geçtiği süreçte, nesillerin yetişmesine şahitlik etmiş bir sanatçı. Bu değişim sürecinde de topluma yakın, en gerçekçi karakterleri canlandırıp kavraklığıyla insanları tatlı tatlı eleştirirken sevgilerini kazanmayı ve kitleleri kahkahaya boğmayı başarmıştır.

Yani en güçlü, en güzel, en yetenekli değil; en doğal, en sıcak ve en komik olmayı sağ duyusuyla başarmış ve dönemindeki birçok sanatçının arasından sıyrılarak gönül-

lere taht kurmuştur. Oysa ki Gruda'nın ölümünden birkaç hafta önce, Türkiye komedyenlik nişanı olarak kabul edilen İsmail Dümbüllü'nün 'Kavuk'unun son sahibi olan kişi, diğer bir deyişle komiklik bakanı, kadınlık hallerinin komik olmadığını ve kadınların da bu sebeple iyi komedyenler olamayacağını buyurmuştu. Bu tartışmayı köpürtmenin bir anlamı yok ama sahnelenmediği için gözükmeyen, gözükmediği için yokmuş gibi davranılan kadınlık hallerinin, insanlık durumlarına dahil olduğunu da hatırlatmak gerekiyor.

Herkesin kendi mizahını üretebileceği daha çok sahne yaratacağımız, kısıtlı-madan çoğalacağımız günlerin özlemini çektiğimiz de bir gerçek. Sanat tarihine baktığımızdaysa, kadınlar tarafından oynanmasa bile komik kadın karakterlerin Antik Yunan'dan beri sahnede olduğunu görüyoruz. O dönemin oyunlarından birkaç komik kadını hatırlamak, sahneyi maçıst bir bakışla yeniden tanımlamaya çalışanlara güzel bir cevap olabilir.

Komedyanın doğuşu

Antik Yunan Tiyatrosu'nda tragedya ve komedyenler iki temel türü oluşturuyordu. Tragedyaların kahramanları tanrılar, tanrıçalar, yarı tanrılar, krallar ve kraliçelerdi. Bu oyunlarda gündelik yaşamdan birilerini görmek, hikâyelerini dinlemek mümkün değildi.

Bu türün temel amacı, sahnede yer almayan halkı önce bu yüce karakterlerle özdeşleştirmek sonra coşkuyu, başarıyı, zaferi, ardından hatayı ve cezayı bu karakterlerle

*İster koca, ister dost,
dünyada hiçbir erkeğe...
Kendimi vermeyeceğim...*

*Zorluk çıkaracağım ve
taş gibi olacağım.*

*Mart kedisine
dönmeyeceğim...*

*Bacaklarımı
kaldırmayacağım...*

Hande Ortaç*

birlikte yaşamalarını sağlayarak toplumsal bir katharsis yaratmaktı. Aristoteles'e göre katharsis bir nevi temizlenme ve tutkuların arınmasıdır. Bu yapıtlar böylece kahramanla yücelen, onunla hatalar yapıp bunların acı sonuçlarına karakterler üzerinden katlanarak sağlanan halkın, sıradan ve meşakkatli hayatına bir katlanma pratiği sunuyordu. Egemenler saman altından sopa gösteriyor, vatandaşlarına kuralara aykırı davranışları durumunda başlarına gelecek kötü şeyleri de önceden bildiriyorlar ve kitleleri korkutarak da kontrol altında kalmalarını sağlıyorlardı.

Komedyenler ise başta egemenler olmak üzere toplumu ve gündelik politikayı eleştirmek için ortaya çıkmış, tragedyanın tam tersi bir tür. Bu türe ait oyunlarda halktan insanlar ve günlük yaşayış sahneleniyor, neredeyse tanrılık mertebesine taşınan kral ve kraliçe yönetimi, bu kişilerin aldıkları kararlar kıyasıyla eleştiriliyordu. İşte bu türün bilinen en eski yazarlarından olan Aristofanes sayesinde gündelik hayata dair olaylar, o dönemin sosyal ilişkileri, halktan karakterler de sahneye taşınıyordu. Böylece tanrıça ya da kraliçe olmak dışında halktan kadınlar bu oyunlarda izleyicinin karşısına çıkmaya başladı.

Kadının rol almadığı bir doğum sahnesi

Komedyanın doğuşu sıradan daha doğrusu halktan kadınların sahneye taşınmasına olanak verdiyse de, Sarah Pomeroy'un 1975 tarihinde yayımladığı Tanrıçalar, Orosplar, Eşler ve Köleler: Antik Çağda Kadınlar, (Goddesses, Whores, Wives, and

Slaves: Women in Classical Antiquity) isimli kitabında da belirttiği gibi, o dönemde yaşayan kadınlar hakkında sadece erkek yazarlar tarafından sahneye taşınmış bölük pörçük parçalar var elimizde.

O dönemin şartlarında yaşayan kadınların çok kısıtlı hakları olduğunu göz önünde bulundurursak, mezar taşlarının üstünde yazılan birkaç not da dahil aktarılan her şey erkek yazar, tarihçi ya da yöneticinin filtresinden geçirilerek sunuluyordu. Bu sebeple başta Aristofanes'in komedyalarındaki bazen yoldan çıkan, bazen başkaldıran eğlenceli kadınlar olmak üzere, hiçbirinin bu şahısların kendi fantezisi olmadığını söyleyemeyiz. Diğer yandan, Aristofanes külliyyatında yer alan kadın karakterler sayesinde bu metinleri, günümüzün feminist bakış açısıyla yorumlayarak sahneleme imkânımız var.

Cinsellikleriyle başkaldıran kadınlar: Lysistrata

Aristofanes'in en meşhur oyunlarından biri olan Lysistrata, yıllar süren savaşlara ve bu savaşların neden olduğu uzun ayrılıklara, erkek nüfusunun azalmasına ve savaşlar yüzünden çekilen acılara bir son vermek için bir araya gelen kadınları anlatır. Oyun, Peloponez Savaşı'na ara verildiği kısa barış döneminde geçer. Aristofanes bu dönemin çok kısa süreliğinden emindir. O sebeple de savaş durdurmak için daha kalıcı bir çözüm bulmayan yönetimi eleştirmek için Lysistrata oyununu yazar.

Lysistrata: Dinleyin öyleyse, kendime saklayacak değilim ya bu işi. Ey kadınlar, biz eğer kocalarımızı barışa zorlamak istiyorsak, göze alacağımız bir şey var...

Kleonike: Nedir o? Söyle.

Lysistrata: Göze alacak mısınız ama?

Kleonike: Alacağız, ölsek de alacağız!

Lysistrata: Peki öyleyse, göze alacağımız şey... erkeklerle o bildiğiniz işi yapmamak-

tır... Ne oldu, ne var? Ne kaçırıyorsunuz? Nereye? Hey! Ne oluyorsunuz? Ne diye asıldı suratlarınız? Ne oldu size birdenbire? Nedir bu ağlamalar, sızlanmalar? Yapacak mısınız, yapmayacak mısınız dediğimi? Nedir sizi böyle ürküten?*

Lysistrata'nın savaşı durdurmak için kadınların eşleriyle sevişmemesini önermesi üstünden kadınlar arasında bir tartışma başlar. Bazıları kendi zevklerinden vazgeçmek istemezken bazıları da bu direnişin sebep olacağı şiddetten çekindiklerini dile getirir. Bu tartışma esnasında her kadının cinsellikle ilgili farklı deneyimleri gözler önüne serilir. Tartışmanın sonucunda büyük amaca ulaşmak yani savaşın son bulmasını sağlamak için kendi özel durumlarını göz ardı ederek sevişmemek konusunda hemfikir olan kadınlar birlikte bir ant içerler.

İster koca, ister dost, dünyada hiçbir erkeğe...

Kendimi vermeyeceğim...

Zorluk çıkaracağım ve taş gibi olacağım.

Mart kedisine dönmeyeceğim...

Bacaklarımı kaldırmayacağım...***

Mecliste sadece kadınlar olsa!

Aristofanes'in diğer bir oyunu olan Kadınlar Mecliste (Ekklesiazousai) kadınların meclisi ve böylece ülkenin yönetimini ele geçirdikleri bir durumu tasvir eder. Platon'un Devlet eserinde yer alan ideal düzeni yermek için yazılmış olan oyunda, kadınlar meclisi ele geçirdikten sonra içinde çirkin kadınların cinsel haklarını savunan bir kanunun da olduğu çeşitli düzenlemeler yaparlar. Aldıkları kararlarla işleri karıştırıp mevcut düzeni altüst ederler.

Aristofanes'in hem Lysistrata'da hem de Kadınlar Mecliste oyununda yer verdiği kadınları, bir güldürü malzemesi olarak kullandığı öne sürülmüştür. Lysistrata'da 'kadınlar bile savaşı durdurabiliyorken siz yöneticiler onlar kadar olamıyorsunuz'

mesajı verdiği savunulur. Kadınlar Mecliste oyunu içinsede kadınların işleri ellerine yüzlerine buluşturmalarıyla dalga geçtiği düşünülür.

Niyet ve nihayeti

Aristofanes'in oyunlarında yer verdiği kadınlarla ilgili gerçek niyeti hakkında bugün bir bilgimiz yok. Fakat biliyoruz ki onun metinlerinde edilgen değil, etken karakterler olarak oyunun kaderini tayin eden kadınlar, tiyatro tarihindeki halktan gelen ilk kadın karakterler. O dönemlerde yine erkek oyuncular tarafından sahnelenmeler de, bugün bu karakterler feminist okumayla günümüzün vazgeçilmez savaş karşıtı ve demokrasi yanlısı oyunları olarak okunuyor ve sahneleniyor.

Ülkemizdeki güncel tartışmalara baktığımızda, Antik Yunan Tiyatrosu'nun neden bu kadar önemli ve büyük olduğunu bir kez daha anlıyoruz. Aristofanes'in kadınları sahneye taşıırken niyetini bilmesek de barışa olan özlemi, cinselliğe atfettiği önem, 'hadi kadınlar bile geçse sizden daha iyi yönetir' dediği basiretsiz yöneticiler, tüm durumlar bugünlüklere çok benziyor. Bu oyunlarda kaderini belirleyen, düzene başkaldıran kadınlar da toplumda değişim başlatmak için dinamo görevi görüyor adeta. Tarihin çok eski zamanlarından beri 'Alışın buradayız!' diyoruz ve ne olursa olsun demeye devam ediyoruz.

Edilgenliğe mahkum edilmeden, tüm insanlık hallerinin sahnelerde yerlerini alması için hayatlarını daha gerçek ve daha iyi sanatçı olmaya adanmış tüm insanlara saygıyla...

Dipnotlar:

*Yazar Hande Ortaç, "Kankurutan" adlı öyküsü alt-Kitap 2008 Öykü Yarışması'nda birincilik ödülünü kazandı. İlk öykü kitabı "Kankurutan" 2011 yılında Ayizi Yayınları tarafından yayımlandı. Okunmasını ısrarla tavsiye ederiz.

** Lysistrata, Aristofanes, Remzi Kitapevi, 1988 (sf.19)

*** aea, (sf.25,26)

Bu oyunlarda kaderini belirleyen, düzene başkaldıran kadınlar da toplumda değişim başlatmak için dinamo görevi görüyor adeta. Tarihin çok eski zamanlarından beri 'Alışın buradayız!' diyoruz ve ne olursa olsun demeye devam ediyoruz.

